

Беларуская

КРЫНІЦА

Палітычная, Грамадзяная і Літаратурная Газета.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі:

ВІЛЬНЯ, Людвісарская 1-19. (Wilno, Ludwiskarska 1-19)

Рэдакцыя адчынена ад 9 гадз. ран да 4 гадз. веч.

Цэны абвестак паводле ўмовы.

Бел. КРЫНІЦА каштуе на год—4 зл., на паўгода — 2 зл., на 3 месяцы — 1 зл. Заграніцу ўдвая даражэй.
ГАЗЕТА ВЫХОДЗІТЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ.

Жартуюць ці дарогі пытаюць?

Кожнаму ведама, хто хоць крыху знаёмы з беларускай душой, як беларус усьцяж не давярае, усьцяж распытвае нават аб тым, аб чым добра ведае. Робіць ён гэтак затым, што занадта доўга быў у няволі, занадта доўга жыў пад паншчынай і да ўсяго і да ўсіх зняверыўся. Недавер і падазроннасць асталіся ў беларуса і сяньня, як асаблівых рыскі яго характару, што вытварыліся прадусім падчас паншчыны.

Сяньня, ідучы дарогай і добра яе знаючы, беларускі селянін, пры спатканьні з другім селянінам, надта часта запытае: куды гэта дарога? Той адкажа, як належыцца, але ўглядаючыся на падарожніка, думае: каб ты жыў, сколькі ты ня ведаеш, ты толькі жартуеш, або зубы загаварваеш.

Пагаворкай — жартуеш, ці дарогі пытаеш — адказвае сяньня беларус на пытаньне проста недарэчна, або на пытаньне, якое мае саўсім іншыя мэты і думкі, чымся ў пастаўленым пытаньні. Гэта беларуская народная пагаворка можа быць лёгка датасавана да апошніх двух выступленьняў так званых маладых беларусаў, ці вярней «białorusinów-polaków».

Вось нейкі А. Жук (пэўне-ж не маёвы жук) у № 8-9 сёл. г. польскай часопісі „Włóczęga“ напісаў артыкул: „Польская дзяржаўнасьць і Беларусь“. Прад гэтым артыкулам рэдакцыя зрабіла зацемку, што яна дужа ахвотна дае голас „młodej generacji inteligencji białoruskiej“, якая імкнецца да „zgodnego współżycia pod wspólnym dachem państwowym“. У гэтым артыкуле Жук вуча палякоў, што яны маюць зрабіць, каб беларусы шанавалі польскую дзяржаўнасьць і каб уважалі яе за сваю. Для гэтай мэты паводле Жука палякі павінны здаволіць патрэбы беларусаў у рожных галінах іх жыцця, а так-жа павінны „распацаць шчырыя адносіны да беларусаў у духу супольнай дзяржаўнасьці“. „Няхай ня дзіваць нікога гэтыя пункты — кажа ў канцы свайго артыкулу Жук — яны выстаўлены беларусам, які хацеў-бы пазытыўна аднесьціся да супольнае з палякамі дзяржаўнасьці, не прырачаючы свайму нацыянальнаму сумленьню“.

Вось-жа прыпомнім Жуку, што гэткае яго выступленьне дужа прырэчыць беларускаму сумленьню і не разумець гэтага можа толькі той, хто беларускае сумленьне пачынае траціць, або ўжо яго страціў. Патрэбы культурныя і грамадзка-эканамічныя тых беларусаў, якія сяньня знаходзяцца ў граніцах Польшчы, Польшч павінна здаволіць на падставе права прыроднага, а так-жа на падставе Вэрсальскага і Рыскага трактатаў. Вось-жа дзеля здавальнення сваіх слушных, абаснаваных правам прыроды і правам міжнародным, патрэб беларусы пад Польшчай, ня маюць ніякага абавязку зракацца ідэалу сваёй беларускай дзяржаўнасьці. А ўзноў Польшч, якая мае права ад беларусаў трэбаваць спаўненьня ўсіх сваіх законаў, ня мае ніякага права трэбаваць, ды й ня трэбуе, зрачэньня іх найвышэйшага народнага ідэалу. Беларусы-ж пад Польшчай так-жа ня маюць права зракацца гэтага ідэалу — яны толькі частка беларускага народу, якая ніколі ня мае права забывацца аб цэласьці гэтага народу і якая ніколі ані ад імя свайго, ад часткі, ані ад імя другой часткі Беларусі, што сяньня знаходзіцца пад Саветамі, за межамі Польшчы, ня мае права зракацца беларускага найвышэйшага сувэрэннага ідэалу. А

тым часам Жук у ўспомненым артыкуле іменна выракаецца беларускіх сувэрэнных ідэалаў.

Ведама, можна і нават трэба снуць пляны аб будучым сужыцці адроджанага і самастойнага беларускага народу з такім-жа суседнім народам польскім, але рабіць гэта трэба не гандлем найвышэйшым ідэалам беларускага народу, як гэта робіць Жук, але паводле прынцыпу: вольны з вольным і роўны з роўным. Ну, але можам пацешыцца тым, што сярод беларусаў такіх Жукоў ёсьць нямнога і што беларусы добра разумеюць значэньне сваёй народнай пагаворкі не хадзіць за жуком, а так-жа можам пацешыцца і тым, што беларусы добра разумеюць і тое, што Жук у гэтым сваім артыкуле не дарогі пытае для беларускага народу, але строіць з яго цалком няпрыстойныя, сваекарысныя жарты.

У падобным жа духу ў „Kur. Wil.“ (9.VI.33) паявіўся ўжо іншага жука, нейкага Ера, артыкул пад шумным назовам „Kryzys czy nowe łożysko ruchu białoruskiego?“. Артыкул гэты такжа папярэджаны ўвагай ад рэдакцыі, што ён паходзіць „ze środowiska wileńskiej młodzieży białoruskiej“ і што рэдакцыя хоча ў гэтай моладзі бачыць „nie przeciwników politycznych w przyszłości, ale wyznawców wspólnej (не гаворыць якой, бо гэта само сабой разумеецца — прып. рэд.) idei“. Артыкул гэты Ера, як і Жуковы, пазбаўлены ўсякай беларускай нацыянальнай амбіцыі і думкі і прасякнуты духам польскай угодлівасьці. Нявольнікам так і нясе ад Ера! Ён не бяз радасьці сьцьвярджае, што ў беларускім руху пад Польшчай зачаўся ўжо пазытыўізм і што „stacje meteorologii państwowej“ павінны адчуваць зьмену каляіны беларускага руху. А гэты «позытыўізм» і гэнэ „зьмену каляіны“ Ер бачыць пэўне-ж у тым, што і жукі і еры, згубіўшы беларускую нацыянальную дарогу, як блудныя авечкі, блукаюцца па польскіх бездарожжах. Не, гэта не пазытыўізм і ня новая каляіна беларускага руху, а дэгенэрацыя, выраджэньне некаторых беларускіх адзінак. І толькі цешыцца трэба з таго, што гэтак „думаючыя“ адзінкі ў беларускім руху так адзінкамі і астаюцца, а беларусам аж надта ведама, што гэныя адзінкі дзеля сваіх асабістых патрэб чмуцяць толькі, жартуюць з беларускага народу, а не дарогі для яго шукаюць.

І Жуку і Еру радзім прачытаць артыкул „Rzut oka na zagadnienie białoruskie“, які напісаў паляк Bolesław Bujnicki ў польскай часопісі „Młoda Myśl Ludowa“ (№ 5, maj 1933). Чытаючы гэны артыкул, напісаны аб беларусах паляком, як-жа „нашы“ жукі і еры павінны чырванець! У артыкуле гэным Буйніцкі разглядае беларускі народ у цэласьці, называе па іменні ўсе яго праблемы і балючкі, а жадаючы сужыцца Беларусі з Польшчай, разумее Беларусь, як цэласць і як роўнага контрагента: „...Nie — imperjaliści nie boimy się federacyjnego połączenia, związku równego z równym, wszak idea bloku słowiańskiego staje się dla nas coraz bardziej konkretną. Polska ludowa złączona z ludową Białorusią — to wspaniały początek takiego bloku“ — піша між іншым Буйніцкі.

Пэўне-ж, ідэал брацкага сужыцця самастойных, незалежных народаў, сапраўды вялікі і сьвяты, а дарога да асягненьня гэтага ідэалу вядзе толькі праз самастойнасьць

Кнігапісь.

(3)

Гадавік Бел. Нав. Т-ва.*) Кс. Ул. Талочка даў цікавы інфармацыйны артыкул з гісторыі уніі пад назовам „Беларусь у рэляцыі Пётра Камінскага З.С.Б.В. аўдытара грэка-каталіцкае мітраполіі у 1585 г.“ (1685?). Бач. 46-59.

Гэта кароткае перадаваньне зьместу ліста («рэляцыі») айца Камінскага, надрукаванага ў працы В. Шчурата «В обороні Потіевої Унії (Львів 1929).

Але якое перадаваньне! Любячы і добра знаючы свой прадмет, аўтор у кароткіх словах падаў тут поўны абраз уніі ў Беларусі ў канцы XVII стагодзьдзя. Смутны гэта абраз! Пакуль унія на пачатку свайго існаваньня была ў беларускіх руках, датуль жыццё ў ёй разьвівалася і бурліла, а калі з часам лучыла пад польскі загад, дык усё ў ёй замерла. Колькі гэты абраз уніі родзіць рэфлексію (думкаў, разважаньняў)! Да чаго ў нашай гісторыі дакралася польская рука, тое як атручанае замірала. Гэта навука нацяпер і на будучыню. Падобныя навукі, хоць шмат меншыя, маюць беларусы і цяперака. Паглядзеце на т. зв. беларускіх полёнофілаў — Луцкевічаў санацыю. Што ад іх асталася? Апрача Луцкевіча і Астроўскага, ды пары іх службаў нічога, ані людзей ані ўстановаў.

Цікава тут адцеміць, што полёнафільскі „Родны Край“ (№ 12), пішучы рэцэнзію аб сваім „Гадавіку“ і ўспамінаючы аб артыкуле кс. Талочкі, даслоўна кажа, што ксёндз гэты „беларус з крыві, косці і духа“. Вось жа, што Луцкевічу за гэткага яго сяньня ўважаць трэба, мы разумеем, але мусім яму вытлумачыць, што кс. Талочка імманэнтнай лучнасьці з беларускім народам ня чуе і выключна да адной беларускай нацыі сябе не залічае, а да трох: да беларускай, польскай, літоўскай. А гэта цалком што іншае ад таго, што сяньня ад кс. Талочкі патрэбна Луцкевічу.

Далей ідзе гістарычны артыкул Д-ра М. Ільшэвіча пад назовам „Расейская палітыка на землях былага Беларуска-Літоўскага гаспадарства за панаваньня Кацярыны II і Паўлы I (1772—1801)“, бач. 52—73. Артыкул гэты не аргінальны. Гэта запараўды пераказ агульна-ведамых зьваў з гісторыі Беларусі пад Расеяй у апошнія чэцьверці XVIII стагодзьдзя. Аўтор не падаў ніякіх новых фактаў, ані новага пагляду хоць-бы ў пытаньні драбнейшае вагі. Д-р М. Ільшэвіч цытуе ў сваім артыкуле значна працаў і колькі неапрацаваных жаролаў, аднак ён не патрапіў належна іх выкарыстаць. Ён ня можа быць самастойным нават у такіх пытаньнях, каторыя, здаецца, павінны быць ведамы кожнаму інтэлігентнаму беларусу. Гэтак ён бязкрытычна паўтарае за тэндэнцыйнымі маскоўцамі, што апынуўшыся паміж Польшчай і Маскоўскай імперыяй „Беларуска-Літоўскае гаспадарства ня ўтрымала даўжэйшы час сваёй незалежнасьці“. А тымчасам незалежнасьць яго трывала каля чатырох вякоў (XIII—XVI в.). Калі да гэтага дадаць незалежнасьць Беларусі і Літвы падзеленых на асоб-

*) Працяг, гл. „Бел. Кр.“ № 23 с. г.

і незалежнасьць і праз узаемнае брацкае паразуменьне.

Не разумеюць толькі гэтага „нашы“ жуцкі і еры з пад няшчаснай зоркі „białorusinów-polaków“, але відаць і разумець гэтага ня хочуць. Сапраўды, не дарогі яны шукаюць, а чмуцяць толькі і жартуюць з беларускай нацыянальнай ідэі...

ныя княства — Смаленскае, Полацкае, Аўштоцкае і Жмуцкае і інш. — дык час іхняй незалежнасці павялічыцца на колькі стагоддзяў.

Аўтор апрача таго робіць вялікія — проста недапушчальныя абмылкі. Кажучы аб мясцовых назвах Беларусі па Люблінскай Уніі 1569 г., ён заяўляе, што „Беларусыя называліся ваяводзтвамі: Полацкае, Віцебскае, Мсціслаўскае і ўсходняя частка Менскага, а таксама ваяв. Наваградзкае і частка Троцкага (на паўдзён ад Горадні); заходняя частка Менскага ваяводзтва мела назву Чорнай Русі“ (бач. 53). Запраўды ў пазнейшыя часы, але не ў XVI в., Смаленшчыну, Полаччыну і Віцебшчыну, магчыма і Мсціслаўшчыну пад уплывам урадовае тэрміналогіі і Маскоўшчыны завуць часам Беларусія, але ня звалася гэтак Менскае, ані Наваградзкае, ані часць Троцкага ваяводзтва. Няпраўда такжа, што заходняя частка Менскага ваяв. звалася каліколучы Чорнай Русія.

Далей, нават паводле Карскага, каторы шчодро „надзяляў“ беларускімі землямі іх суседзяў, паўдзённая Пскоўшчына, а ў гэтай лічбе частка павеатаў: Вялікалуцкага, Апчэцкага і Торапецкага належаць да этнографічнае Беларусі, а тымчасам аўтор аддаў яе цалком Маскалём, бо кажа: „Пскоўская (губэрня) складалася з 5 правінцыяў... з якіх 2 (Пскоўская і Вялікалуцкая) былі расейскія, а 3 (Дзвінская, Полацкая і Віцебская) беларускія. Галоўным месцам Пскоўскай губэрні было вызначана м. Апочка“ (бач. 54). Аўтору хіба цікава будзе даведацца, што беларускія адражэнцы першай палавіны XIX стагоддзя ўваля беларускую прапаганду пачынаючы ад Пскова на поўначы, як гэта рабіў Я. Баршчэўскі у сваіх падарожжах пехатой з Пецярбурга ў Невельшчыну.

Аўтор нямае кажа і аб рэлігійных справах, разглядае пары. Але веданьне яго гэтых справаў пазнаём з радка: „у адносінах да рымска-каталікоў (лацінікаў) загварантавала яна (Кеярына II — прс.) правы utriusque ritus (абодвух абрадаў — прс.) на падставе падпісанага трактату з 18 верасня 1773 г.“ (бач. 60). Як бачым, аўтор каталіцтва утожсамляе з рымскім каталіцтвам, у каторага ізноў знаходзіць нейкія ня існуючыя два абрады. Аўтор ёсць вучыцелем географіі ў гімназіі ў Вільні; радзім яму зьвярнуцца ў гэтай справе да вучыцеля гісторыі ў сваёй школе. Ад гэтага ён напэўна даведаецца, што каталіцтва мае шмат абрадаў, як славянскі (у нашых ўніятаў), армянскі, каптыцкі і інш.; паміж гэтымі абрадамі ёсць і абрад рымскі або лацінскі, да каторага належаць р.-каталікі або лаціннікі. У прыведзенай аўтарам цытаце Кеярына II загварантавала правы каталікоў двух існуючых у Беларусі абрадаў — лацінскага і славянскага, або р.-каталікоў і ўніятаў. Вельмі трэба сумлевацца, што на беларускіх землях, каторыя адышлі да Расеі, было ажно каля 100 тысячаў лаціннікаў на агульную лічбу 1.200.000 — г. зн. звыш 8 проц. Але чаго можна выма-

Школьная анкета.

Наша рэдакцыя, на заклік старшыні Беларускага Нацыянальнага Кту ў справе школьнай, атрымала некалькі пісьмаў, у якіх падаюцца наступныя інфармацыі:

1) Грыцэвічы, Нясвіскага пав. У нашай ваколіцы школы беларускай няма. Школы ўсе польскія. Утраквістычнай (польска-беларускай) таксама няма. Навучаньне рэлігіі: праваслаўнай адбываецца парасейску, каталіцкай — папольску.

Адсутнасьць роднай школы балюча адчувае мяйсцовае насельніцтва.

У 1927 годзе мяйсцовыя сяляне падпісалі дэкларацыі на беларускую школу, але роднай школы не дабіліся. Пасля гэтага праз два гады ў школе польскай вучылі дзяцей беларускай мовы па падручніку Ст. Маеўскага два разы ў тыдзень. Цяпер ужо і гэтага навучаньня няма. Беларуская моладзь па сканчэньні польскай школы паўторна ўпадае ў бязграмацнасьць.

Бацькі і апякуны жадаюць для сваіх дзяцей школы ў роднай мове, г. зн. — беларускай.

С. М.

2) Порплішча, Дзісьненскага пав. Беларускіх школ у нашай ваколіцы няма. Беларуска-польскіх (утраквістычных) таксама няма. Закону Божага праваслаўных дзяцей сьвяшчэньнікі ў школах польскіх вучаць парасейску, каталіцкіх дзяцей рэлігіі вучаць папольску.

Уплыў польскай школы на нашу моладзь ніякі. Прахадзіўшы 3—4 гады ў школу польскую, дзеці як праваслаўныя, так і каталікі ня ўмеюць нават гаварыць папольску.

Роднай школы, г. зн. беларускай моцна жадаюць праваслаўныя, каталікі гэтую волю выражаюць слабей.

Вялікі націск полёнізацыйны на моладзь робяць польскія арганізацыі, асабліва на каталіцкую моладзь ксяндзоўскія „Стов. мл. польскай“.

Апошнімі часамі польскія арганізацыі рассылаюць па вёсках нашых тэатральныя трупы і ладзяць польскія прадстаўленьні.

Супроць гэтай акцыі трэба прадстаўленьняў беларускіх.

Я. С.

3) Дварэц, Наваградзкага пав. Школы беларускай у нашай ваколіцы няма. У 1930

гаць ад аўтора, робячага такія школьныя абмылкі, як выш прыведзеныя?

Статцыя Д-ра М. Ільяхэвіча ня толькі не арыгінальная, напісаная вяла і няцікаўна, але дзеля сваіх вялікіх абмылкаў шкодна, паніжаючая агульную веду тых, што ёй павераць. Няможа быць апраўданьнем аўтара, што ён ня гісторык, бо „калі ты ня поп, дык ня ўбірайся ў рызы“.

прс.

(Далей будзе).

годзе сяляне прабавалі дамагацца роднай школы: падпісалі дэкларацыі і спадзяваліся, што беларуская школа будзе, але тады войт гмінны ў гэтай справе (паляк) „памог“, каб беларускай школы ня было.

Уплыў на нашу моладзь польская школа ня мае ніякага. Навучаньне рэлігіі: праваслаўнай адбываецца памаскоўску, каталіцкай папольску.

Дзеці з польскай школы выходзяць амаль бязграмацныя. Калі ў дому чаго не навучацца, дык і нічога ня ўмеюць.

Бацькі глядзяць на гэта ўсё і часта наракаюць то на вучыцеляў, то на благую навуку. Хацелі-б залажыць родную школу — беларускую, але ёсць шмат „апякуноў“, якія за гэтай прайвай добра сочаць і ў зародку яе параліжуюць.

Трэба наладзіць добра навучаньне дзяцей у хаце. Дзеля гэтага навучаньня патрэбны адпаведныя падручнікі.

Я. Ш.

4) Беліца, Лідзкага пав. Каля нас беларускай школы ня чуваць. Вучаць усюды ў школах беларускіх дзяцей папольску. Рэлігіі праваслаўных дзяцей вучаць парасейску, а каталіцкіх папольску. Дзеці кончыўшы польскую школу астаюцца проста невукамі. Польская школа нашай моладзі не сполёнзіуе. Моладзь хавотна чытае беларускія кніжкі. Трэба наладзіць саманавучаньне хатняе і даць моладзі адпаведных кніжак. Гэта ў пэўнай меры замяніць родную школу. На гэта цэнтраля павінна зьвярнуць належную ўвагу і адпаведна гэтай справай пакіраваць. Уплывовыя на насельніцтва адзінкі прыслуховаюцца да кіраўніцтва цэнтру,

В. А.

5) Герваты, Віл.-Троцкага пав. У нас беларускай школы няма і званьня. У нас жывуць літоўцы і беларусы — ўсе каталікі. У літоўцаў былі школы — літоўскія, але іх зачынілі. На мейсца зачыненых літоўскіх школ адчынены польска-літоўскія.

Рэлігіі ўва ўсіх школах вучаць папольску. Дзеці кончыўшы польскую школу ня ўмеюць нават пісаць і чытаць папольску, бо ходзячы ў школу ня ведаюць польскай мовы. Падвучаюцца праз сябе як падрастуць і тады сак-так пішуць і чытаюць. Сьведамасьць народная ў нас пашыраецца паволі; народ прыціснуць.

Д. Б.

Ад Рэдакцыі. Падаючы гэтых некалькі пісьмаў у справе народнай асьветы спадзяёмся, што падобныя пісьмы будуць прысылаць беларускія працаўнікі на роднай ніве і з другіх ваколіц, а дзеля гэтага просім выказацца, ці варта брацца за дамаганьне роднай школы ці лепш узяцца за хатняе навучаньне.

У месяцы ліпні „Беларуская Крыніца“ выйдзе 10 і 25.

Kaśtuś Kalinoŭski, „Mużyckaja Praŭda“ i ideja Niezaleŭnaści Biełarusi.

(Referat Ks. Ad. Stankiewiča, pračytany na ŭračystaj Akademii 25.III.33 b., z pryčyny 15-ych ŭhodkaŭ abwieščańnia Niezaleŭnaści Biełarusi i 70-ych ŭhodkaŭ biełaruskaj presy. Drukujem pawodle stenahramy).

(6).

VII. K. Kalinoŭski — Biełarus.

Kaśtuś Kalinoŭski, jak heta widać z jaho drukau, byŭ biazumoŭna, zhodna z ducham swajho času, świedamym biełarusam i wioŭ baračbu za samastojnaść biełaruskaha narodu, ale ŭ ramkach polskaj federacyi, jakuju jon razumieŭ, jak wolny sajuz wolnych narodaŭ. Adnak siarod mnohich polskich daśledčykaŭ minuŭščyny našaha kraju i siarod polskich hramadzianstwa ŭciorłasja prakanańnie, što K. Kalinoŭski biełarusam nia byŭ, nia mieŭ nijakich palityčnych planaŭ adnosna narodu biełaruskaha, roznych ad planaŭ ahulna-polskich, i nia bačyŭ nijakaj rožnicy miŭ palakami z Polščy i biełarusami ŭ historyčnaj Litwie.

Da polskaj nacyjanalnaści niekatoryja z palakou zaličajuć K. Kalinoŭskaha dziala taho, što jon byŭ ślachcicam. Woś-ža na naš pahlad

sprawa ślachotstwa ani trocha jamu nie pierakadžała być biełarusam, bo-ŭ wiedama, što ślachotstwa atrymliwali ŭ daŭniejšaj Polščy za roznyja zasłuhi niatolki paasobnyja biełarusy, ale takŭa nawat celyja biełaruskija wioski. Wiedau ab hetym takŭa i K. Kalinoŭski, ab čym i ŭspaminaŭ u wadnym z numaroŭ swajej „Mużyckaj Praŭdy“.

Staronniki polskaści K. Kalinoŭskaha ćwierdziać takŭa, što prodki jaho pachodzili z ślachty z etnahrafičnaj Polščy. Woś-ža sprawa hetaha pachodŭańnia takŭa niapewna. Ja pierahledziŭ ślachockija radawody Kalinoŭskich u „Herbarzach polskich“ Adama Bonieckaha (t. IX) i Seweryna Uruskaŭa (t. VI) i nie spatkaŭ tam nijakich padstaŭ dumać, što naś K. Kalinoŭski — choć-by ŭ dalokich swaich prodkach — z pachodŭańnia byŭ palakom.

Dapuściŭшы-ŭ, što prodki Kalinoŭskaha pachodzili sapraŭdy z Polščy, dyk i heta nie pierakadŭaje biełaruskaści Kastusia Kalinoŭskaha. Sprawa ŭ tym, što kali-b niejki prapradzied K. Kalinoŭskaha i wyšaŭ z Polščy, dyk heta musila-b być duŭa daŭna i toj rod Kalinoŭskich, z jakich wyšaŭ naś Kaśtuś, u XIX st. uŭo byŭ-by źbiełaruščany dareŭty, što i byŭo sapraŭdy z Kastusiom Kalinoŭskim.

Da taho-ŭ musimo pamiaćać, što ab niečaj prynaleŭnaści da jakoj nacyjanalnaści, asab-

liwa kali sprawa idzie ab intelihiencyju, raśu-čaje i badaj istotnaŭe, — jak uwaŭajuć sučasnyja wučonyja daśledčyki nacyjanalnaści — značėńnie maje duchowaŭe asabistaŭe pačućcio čaławieka da jakoj nacyjanalnaści i konkretnaja praca dla dabra jaje, a imienna heta pradusim što da biełaruskaści i bačym u Kastusia Kalinoŭskaha, jaki ŭsie swaje siły i ŭŭćcio nawat addaŭ biełaruskamu narodu.

Cikawa ŭrešcie takŭa i toje, što K. Kalinoŭski nia lubiŭ ślachty, ničoha z joj jaho nia lučyła, zwaŭ siabie ŭ „Muŭ. Praŭdzie“ „muŭzykom dy jšče i unijackaj wiery“, a takŭa nikoli nihdzie nie nazywaŭ siabie palakom, a nazywaŭ časta historyčnym nazowam — litwin, jak tady nazywali nia tolki samych litwinoŭ, ale takŭa i biełarusau, jakija ŭ historyi razam z litwinami dy i z ukraincami zbudawali supolnuju dziaŭŭawu Wialikaje Kniastwa Litoŭskaje.

Polskija niekatoryja historyki, zaličajuć K. Kalinoŭskaha da palakou, pierawaŭna paklikajuca na „Piśmo Jaśki haspadaŭa z pad Wilni da muŭzykoŭ ziamli polskaj“, u jakim aŭtor zaklikaje biełarusau da paŭstańnia razam z Palakami, bo „my — kaŭa — „ŭŭwiemo na ziamli polskaj, jemo chleb polski, my palaki z wiekou wiecznych!“

Adozwa heta sapraŭdy niejkaŭa dziŭnaŭa. Duch hetaj adozwy znachodzicca ŭ jaŭ-

3 беларускага жыцця.

Беларускі Нацыянальны Камітэт аб беларусізацыі Праваслаўнай Царквы на беларускіх землях. Як ведама, Бел. Нац. К-т між іншымі беларускімі справамі агульнага значэння забіраў голас і ў справе беларусізацыі Царквы ў Зах. Беларусі. Да гэтай пары дзейнасць Б. Н. К-ту ў гэтай галіне заключалася ў выступленнях агульна-прынцыповых. Дзеля большай актыўнасці Б.Н.К-т арганізуе ў сваім лоне спецыяльную для гэтай справы камісію з правам кооптацыі сяброў дзеля шырэйшай акцыі. Камісія гэта мае прыступіць да працы ў найбліжэйшым часе.

З выдавецкай нівы. Гэтымі днямі выйшла з друку брашурка Ф. Акінчыца «Правакацыя Беларускага Народу» (Да справы б. старшыні Грамады Б. Тарашкевіча) цана 40 гр.

Памятнік Івану Луцкевічу. У Беларускім Музеі ім. Івана Луцкевіча ў Вільні пастаўлены памятник закладчыку і арганізатару Музею — Івану Луцкевічу. Памятник-статую нябошчыка І. Луцкевіча выканаў віленскі мастак Яхімовіч.

Адкрыццё гэтага памяtnіка, без належнай пашаны да нябошчыка, бо надтаж аднабока ў цесным кружку «белорусинув-полякув» і палякоў адбылося ў нядзелю 18 г. м. Беларускае грамадзянства ў гэтай урачыстасці ўчасьця не прымала. А шкода, бо нябошчык Ів. Луцкевіч прад беларускім народам на пашану заслужыў. Але вось бяда, што нябошчыка слаўнай спадчынай заапыкаваўся Антоні Луцкевіч, які адстрашае ад сябе ўсё чэснае і незалежнае беларускае грамадзянства. А ён-жа Антоні Луцкевіч на гэтай урачыстасці 18.VI і вадзіў увесь рэй быццам сумысна, каб не дапусьціць туды беларускага грамадзянства.

Новы доктар мэдыцыны. Тодар Куніцкі, сябра БХД зладзіў гэтымі днямі апошнія лекарскія экзамены. Рэд. «Бел. Кр.» жадае новаму доктару памыснасьці ў ягонай працы.

БЕЛАРУСЫ Ў ЧЭХАСЛАВАЧЫНЕ.

Беларуская прэса на славянскай выстаўцы. 22 красавіка 1933 г. ў новым палацы цэнтральнай бібліятэкі-чытальні Прагі ўрачыста была адчынена Выстаўка славянскіх ілюстраваных часопісяў. Заля была ўдэкаравана нацыянальнымі сьцягамі ўсіх славянскіх народаў, у тым ліку і бел-чырвона белым сьцягам народу беларускага. Мясцы былі разьмяркаваны ў абцэдным парадку, так што беларуская вітрына аказалася першаю ад уваходу, за ёю — баўгарская, чэхаславацкая і г. д.

Пры адчыненні выстаўкі былі прысутнымі мясцовыя і заграничныя прадстаўнікі палітыкі, веды, літэратуры, мастацтва і шмат іншай публікі. Падчас выстаўкі адбываліся інфармацыйныя рэфэраты аб культурным разьвіцці славянскіх народаў, іх друку і сучасным становішчы ілюстраваных выданьняў. 27 красавіка г. г. адбыўся гэтакі інфар-

мацыйны даклад загадчыка беларускага заграничнага архіву ў Празе грам. Міколы Вяршыніна, які паміж іншым успомніў, што беларускі друк пачаўся ў XVI стагодзьдзі, г. зн. раней, чым друкі маскоўскі, і польскі. Літэратура спачатку насіла гістарычна-рэлігійны і ўрадавы характар. Потым абставіны для разьвіцця беларускай літэратуры зладзіліся так цяжкія, што да рэвалюцыі 1905 г. мала што можна сказаць аб беларускай журналістыцы. Расейская ўлада беларускі друк забараняла, а нарушыцеляў забароны срога карала. Ня глядзячы аднак на забарону былі спробы легальнага выданьня беларускіх часопісяў з боку беларускіх рэвалюцыянэраў. Напр.: у 1862 г. Кастусь Каліноўскі выдаваў «Мужыцкую Праўду» і за гэта ў 1864 г. быў павешаны. Далей дакладчык у хронолёгічным парадку пералічыў, колькі і дзе да рэвалюцыі 1905 г. выходзіла беларускіх часопісяў нелегальна, далей легальна, як часопісі называліся і якія былі іх кірункі. Пераходзячы да сучаснага мамэнту рэфэрэнт зазначыў, што ў Савецкай Беларусі на 5 мільёнаў жыхароў выходзіла і выходзіць 76 беларускіх пэрыёдычных выданьняў; разумеецца, што ўсе яны ў духу камуністычным. У Латвіі на некалькі дзiesiąткаў тысяч беларусаў выходзіць тры ілюстраваныя часопісі, а на Беларусі пад Польшчай, на 2½ мільёны беларусаў, выходзіць у Вільні толькі 4 часопісі. У найгоршым становішчы як нац.-культурным, так і эканамічным знаходзяцца беларусы пад Польшчай. — У той самы дзень чыталіся даклады аб расейскіх і украінскіх ілюстраваных часопісях, дык публікі было шмат і зацікаўленьне было вялікае.

Выстаўка ў Празе зачынілася 7 траўня, а выставачныя матэрыялы былі адвезены на Мараву, у места Брно, дзе была наладжана другая выстаўка ў палацы мастацка-прамысловага музэю. У Брно выстаўка ўрачыста была адчынена 19 траўня. Прафэсар Вогльман прачытаў абшырны даклад аб разьвіцці славянскай літэратуры, прычым зазначыў, што беларусы ёсьць найстарэйшае славянскае племя, а друк іх павіўся другім славянскім друкам — пасля чэскага. — Беларускі аддзел выстаўкі ў Брно заступаў сябра беларускага Нацыянальнага Камітэту за граніцай М. Івашка, які 21 траўня прачытаў адпаведны даклад. Беларускія даклады як у Празе, так і ў Брно былі чытаны ў чэскай мове. Выстаўка ў Брно зачынена 5 чэрвеня с. г.

М. Вяршынін.

3 Літоўскага Навуковага Т-ва.

11.VI сёл. г. адбыўся гадавы сход сяброў Літ. Нав. Т-ва. Сход адчыніў старшыня дыр. М. Шыкшніс, падчоркваючы між іншым, што з радой сяброў Т-ва сьмерць вырвала ведамага пісьмэнніка каноніка Тумаса, які разам з др. Басановічам столькі ў сваім часе падаваў кніг Т-ву, што яны становяць аснову

бібліятэкі. Памяць памёршага сход ушанаваў устанавленьнем з мейсц.

Пасьля былі прачытаны два рэфэраты. Кс. др. А. Віскант чытаў аб Льве Сапезе, а дыр. М. Брэйштэйн аб літоўскім паэце Дзянісе Пошка і аб яго творстве.

З справаздачы старшыні даведваемся аб наступным. Т-ва ў мінулым годзе падтрымоўвала зносіны з іншымі падобнымі навуковымі розных народаў установамі. З архіву Т-ва і бібліятэкі многа карыстала розных навуковых працаўнікоў. Дзякуючы захадам прэзыдыюму Т-ва многа сабрана літоўскіх народных пагаворак. Праз увесь год адбывалася каталёгаваньне бібліятэкі. Скаталёгаваных кніг цяпер лічыцца 13,370. За год у бібліятэку Т-ва прыбыло некалькі тысяч кніг.

Урэшце, адбыліся выбары ўраду Т-ва. Старшыней астаўся той-жа дыр. Шыкшніс.

М. К.

3 Польшчы.

Крывая бойка з паліцыяй. У Галічыне ў некалькіх гмінах Рапачынскага і Жэшоўскага пав. гэтымі днямі дайшло да крывавай бойкі сялян з паліцыяй.

Газэты падаюць, што ў гэтых гмінах загняздзіліся камуністы і шырока павялі сваю агітацыю. Раскідалі агітары проціўдзяржаўныя афішкі заклікаючы народ да бунту. Паліцыя прыступіўшы да ліквідацыі гэтай акцыі пачала рабіць рэвізіі ў падозронных і заподозраных арыштоўваць. Дзеля выкрыцця заподозронных, пішуць газэты, памагала паліцыі мейсцовае сялянства. У часе гэтай аблавы дайшло да перастрэлкі між заподозроннымі і паліцыяй. У гэтай мейсцовасьці сяляне самавольна пачалі рубачь лес, дзе падчас ліквідацыі паліцыяй гэтай самаволі забіта 3 сялян, аднаго паліцэйскага і 6 паліцэйскіх ранена. Павадыры і зачыншчыкі самаволі арыштаваны.

3 заграіцы.

Сусьветная конфэрэнцыя ў Лёндане. Ад 12 г. м. ў сталіцы Англіі Лёндане прадстаўнікі вялікіх і меншых дзяржаў сьвету нараджаюцца, як перамагчы сусьветную злыбяду — крызіс. Зпадзяваньні лекаў на агульналюдзкую бяду, якія мае прыдумаць гэта конфэрэнцыя што раз малеюць, бо туды зьехаліся людзі не па тое, каб прыдумаць спосаб барацьбы з крызісам, але, каб абараніць або нават і павялічыць даходнасьць сваіх краёў, незважаючы ці гэта будзе дарогай справядлівасьці ці крыўды для другіх. Словам, справядлівасьць на гэтай конфэрэнцыі мераюць або сілай кулака, або сілай капіталу. Дык і нічога дзіўнага, што спадзяваньні добрых рэзультатаў гэтай конфэрэнцыі штодня малеюць. Сьвет аднак яшчэ ўсё чагось чакае ад гэтай вялікай нарады. Але, каб чаго пазытыўнага дачакаў — спадзявацца трудна.

na j supiarcnaści z usimi inšymi wyšej uspomnienymi drukami K. Kalinoŭskaha ŭ sensie pradusim nacyjanalnym. Mahčyma, što jon hetak pramaŭlaŭ da bielarusau katalikoŭ, — jakija tady dziela adnolkawaści relihii z palakami i dziela ahulnaj ciemnaty, napeŭna ličylisia palakami i jakich palaki takimi-ž ličyli, — kab ich wastrej prociŭstawić maskalom. Moh tak-ža K. Kalinoŭski nazwać usich bielarusau palakami — i Bielaruś z Litwoj ziamloj polskaj — u značeñni palityčnym što da minuŭščyny, što na ziemiach tutejšych panawała kaliści Polšč, kab sialanam prypomnić, što maskal tut niawiečny. Ale skazać, što „my jamo chleb polski“, skazać da sialan, z jakimi Kalinoŭski byŭ usiej dušoŭ, jakich tak wysoka caniŭ pracu, — heta nia ŭ dusie Kalinoŭskaha. Wiedajem, što bielaruskija druk, kab zaklikać sialan da paŭstañnia, wydawała tak-ža i bujnaja šlachta. Woś-ža nadta mahčyma, što niechta z jaje skarystaŭ z popularnaści Kalinoŭskaha i zrabіў zwyčajny padloŭ, padšuwajučysia pad jaho šyroka sialanam wiadomuju mianiušku: Jaśka haspadar z pad Wilni. Być moŭa — dakładnyja studyi nad Kalinoŭskim, asabliwa bielaruskich historykaŭ, wyjaśnić i hetuju niawyrznaść, kidaŭajuču cień jak na nacyjanalnaść, tak i na bielaruskija i ahulna krajowyja samastojnickija ideały jaho. Adnak paŭtarajem — toje ŭsio, što my ŭ hetym sensie ab Kalinoŭskim skaza-

li, służyć nam dastatačnym dokazam i jaho bielaruskaści i jaho bielaruskich palityčnych samastojnickich ideałaŭ.

Heta ŭsio tak jasna ŭ historyi, što napr. wilenski praf. St. Kaściakouŭski (*recenzija na kniŭku ab paŭstañni ŭ Litwie 1863 b. A. Januŭajtsia. Aten. Wil. Nr. 3—4, str. 587, Wilno, 1923*), jaki apirajučysia imienna na henu adozwu Kalinoŭskaha, prypiswaje jamu ideały ahulna-polskija, a ŭsiož-dyki zawie jaho „*sui generis seperatysta*“, swajho rodu samastojnikom. A hena samastojnickaje imknieñnie Kalinoŭskaha, imknieñnie ŭ peŭnaj miery addzialicca ad Polščy miŭ inšym peŭniež apiralasja i na jaho bielaruskaści.

Niekatoryja z polskich daśledčykaŭ asoby Kalinoŭskaha (*Wacław Studnicki — Rok 1863. Wilno 1923, 74—76*), zaličajuču jaho da palakoŭ u sensie nacyjanalnym i palityčnym, paklikajuca na jaho ŭlasnaručna napisanaŭ pakazañnie śledčajkamisii i daŭčanaŭ da jahnaj śledčaj sprawy (*Palawy Audyt. Nr. 280 u Dziarż. Arch. ŭ Wilni*). Daśledčyki henyja tak čwierdziaču apirajuca na tym miejscy henaha dakumantu, dzie Kalinoŭski praścierahaŭ Rasieju prad daŭčañniem da jaje biez zaściarohaŭ našaha kraju, bo kaŭa, što kraj naš z Polščaj lučać silnyja i mnohija wuzły i, kab uznoŭ nia wyklikać niaścaściaŭ, jakim byli paŭstañni, wuzły henyja treba raźwiazwać pracujuču nad

hetym doŭha, umieła i systematyčna. Znača, pryncypowa Kalinoŭski zhadžaŭsia na razblytañnie wuzloŭ, što lučyli nas z Polščaj, čaho nikoli nie skazaŭ-by čalawiek, jaki pačuwaŭsia-b palakom. Ahułam Kalinoŭski ŭ henym swaim pakazañni niħdzie swajej polskaści nia wysoŭwaje, a naadwarot — wysoŭwaje asobnaść našaha kraju ad Polščy, kali kaŭa, što polskaje paŭstañnie nia brała pad uwahu intaresaŭ Litwy (znača — tak-ža i Bielarusi), što Litwa čwieraziejšaŭ ad Polščy i što dziela hetaha kraj naš nie chacieŭ iści na paŭstañnie, što ŭrad rasiejski nia maje spačućcia ŭ sercach litoŭcaŭ, (znača — i bielarusau) i ahułam Kalinoŭski jaŭna prociŭstaŭlaje Polščy kraj naš, nie jak polskuju prawincyju jakuju, ale jak całkom asobny kraj z asobnymi ad palakoŭ narodami, jaki adnak z Polščaj historyja sapraŭdy lučyla, asabliwa jaśče ŭ toj čas, mnohimi wuzłami.

Dy i ab sabie asabista tak-ža Kalinoŭski kaŭa, što jon nie chacieŭ iści na paŭstañnie, bo jano, jak bujna šlachockaje, ničoha dobraha kraju prynieści nie mahło, ale kali staŭsia fakt, jon, jak syn swajho narodu, dla dabra jaho paświaciŭ siabie całkom. Słowam, nijakich padstaŭ nia ma ličyć K. Kalinoŭskaha palakom, a ŭsio pramaŭlaje za tym, što jon bielarus, bo jon sapraŭdy takim byŭ.

(d. b.)

Nr.8. STUDENSKAJA TRYBUNA 25.VI.1933.

Nia čurajmasia pracy!

U sivoj minuščynie, kali świat nia byŭ tak prasiaknuty ducham materjalizmu i sapsućcia, ludzi šanavali fizyčnuju pracu. Časta ūspaminajeca ū staradaŭnych knižkach, što sam karol cika-vicca svajej haspadarkaj, hadoŭlaj bydla, svaimi vinahradnikami i sadami, jaho dočki pasuć avieč-ki, vyrablajuć karonki, vetykajuć dyvany; karalo-vy syny pasuć vaŭoŭ, budujuč chaty i h. d.

Ale čas išoŭ. Źmianialisia ludzi i abstavi-ny hramadzkaŭ žyćcia. Zatorymfaŭla „ideja“ niaŭolnictva. Kiraŭničyja stali hramadziaŭstva ūsio ūzvalili na plečy niaŭolnikaŭ. Nie chacieli jany ni paścić aviec, ni siejać żyta, ni sadzić vi-nahradu, ni łavić ryby, ni budavać budynkaŭ, ni lačyć, ni vučycca, chacieli tolki, kab im było dobra i kab usie ich bajalisia. Usio rabili nia-volniki, na t dumali za svaich panou. Adpichnu-šy ad siabie žyćcio musili hetyja ludzi nia żyć. Tak i stała. Ich siahoŭnia niama. Astaŭsia ad-nak ichnaja kultura, praniknutaja ducham pahar-dy pracy, a pieradusim pracy fizyčnaj. Praŭda, blisnuŭ pramieŭčyk praŭdy navuki Chrystovaj, ale na pieraškodzie jamu złaŭa vola hrubaskur-naŭa čaŭavieka. Ahuŭ tak zvanaha „vyšejšaha“ sučasnaŭa hramadziaŭstva paddaŭsia psychozie pahanaŭ: ničoha nie rabić abo rabić jak naj-mienš, a tolki brać hrošy.

Z biełarusami sialanami nia tak jość dren-na. Na ich pieravažna ništo nie pracuje, a ča-sta naadvarot byvae i lubiać jany svaju žlamielku, svaju nivu, lubiać toż i pracavać na jej. Horš jość z našaj intelihiencyjaj, jakaja „sachu zamia-niaje na piaro.“ Školnaja i akademičnaja mo-ładz padpadaje pad upłyŭ sapsutych kruhoŭ miaščanskich i panskich i pačynaŭe čuracca na-upierad pracy, pašla svajej narodnaści, a pašla na t bačkoŭ svaich. Usie duchovyja vartaści he-taj moładzi niazar vylatajuć, astaŭjecca tolki tan-go, 5 cm. daŭžyni paznohać, sprasavanyja na kant portki i h. d.

Zdaryŭsia mnie być u vajavodztvie. Čaty-roch staražoŭ z vialikaj natuhaj uščiahavaŭa na druhi pavierch zialeznuju kasu, a čatyroch pisa-raŭ pašmiejavaŭsia stojačy pobač. Heta jość charakterny pryklad miaščanska panskaj kulture. I časta naša moładz jość achvilaraj hetaj psy-chiki. Nie pamohuć ni plać ni narakaŭnia bacićk jejnich i matak! Zavianuć hety ludzi cieŭam, jak zaviali ducham. Hulni i sport, stojačyja siahoŭ-nia pad znakam apatentavanaha hultaŭstva, nie ūratujuć ich, bo im heta nadaješć. Pryhetym sport pavinien być tolki dapaŭnieŭniem fizyč-naŭa raŭvićcia cieŭa.

My, kalehi i kaležanki, pavinny skinuć z siabie nalot pahanskaj psychiki i pašla knižki pavinny ūziacca za karysynuju i tvorčuju pracu fizyčnuju. Slovy siahoŭnia ničoha nie značać, a kali my chočam padniać naš narod duchova i ekanamična, to my sami pavinny pracavać u mieru mahčymaści z narodam. Fizyčnaja pra-ca na poli rodnym heta naša bahactva, radaść i siła. Pracujućy z svaim bratom, jaki nia słu-chaŭ vučonych profesaroŭ, lepš my zrazumiejem adzin druhoha, ciašniej z im z żyviomsia i mac-niejšy fundament salidarnaści paŭožym pad bu-dyniu našaj Bačkaŭščyny. Što my zbudujem z svaim bratom pry sasie i kasie, toje ani pry-manki Zachadu, ani demahohija Ŭschodu nie pieramoža.

J. Malecki.

ZAHHRANICA.

(Dadatnija i adjomnyja baki zaŭran. studyjaŭ).

Pytaŭnie zahranicznych studyjaŭ važna zaŭ-siady i dla kožnaha hramadziaŭstva. Tymboŭš važna i aktualna jano ū paru viašnianuju, kali dziesiatki i sotki moładzi pakidaje školy siared-nija z namieram pakiravać svaje kroki ū tuju ci inšuju školu vyšejšuju. I ū vačoch hetaj jakraz moładzi „zahranica“ niazar pradstaŭlajecca ū ko-lerach zanadta ružovych. Tymboŭšaje pašla he-taha byvae rasčaravaŭnie jak u moładzi biešpa-siaredna, tak i ū celaha hramadziaŭstva. Kab choć častkova praścierahćy adnych i druhich,

varta zrabieć maľuju choć-by prubu paraŭnaŭnia „na zimna“ karysynych bakoŭ zahranicznych stu-dyjaŭ z niekarysynymi i prosta škodnymi.

Byŭ čas (1919—1927 h.), kali zahranicznych studyi dla biełaruskaha studenstva Zach. Biełar-usi byli naahuŭ adzinym mahčymym sposabam zdabyćcia vyšejšaj ašviety. U takich varunkach nia moža być i movy ab vybary pamiz studyjami zahranicznymi i krajovymi. — Źmianialisia adnak paŭžeŭnie ad taho času, kali dźvie biełaruskija himnazii pad Polščaj u 1928 h. syskali dla svaich absolventaŭ pravy dostupŭ ū vyšejšyja polskija školy, a adnakaŭna i pasiarod haduncoŭ polskich siarednich škol pačala nadziejna pašyracca na-cyjanalnaŭa šviedamaść. Ad hetaha času biełaru-ski student — ahuŭam uzlaŭšy — moža vučycca i zahranicaj i ū kraju. Što i hdzie lepiej?

Studyi zahranicaj majuć hetyja dobryja baki:

1. dajuć mahčymaść na miejscy paznać žyćcio čužych narodaŭ, ichnyju movu, zvyčaj;
2. dajuć mahčymaść prysvajeŭnia dobrych (nie zaŭsiody!) zvyčajŭ navykaŭ;
3. znajomiać z zdabytkami techničnaj cyvilizacyi, z jakoj zahranica šmat u čym nas vybie-radziŭ;
4. zahranicaj najlepš paznać nia tolki žyć-cio bližejšych i daŭšych susiedziaŭ, ale i samych susiedziaŭ paznajomić i zacikavić z našymi praŭ-nymi narodnymi damahraŭniaŭ i imknieŭniaŭ;
5. urešcie pry niekatorych universytetach isnujuć stypendii, dostup da katorych niezamk-niony i dla studentaŭ(-ak) biełaruskich.

Trudna z peŭnaściu skazać, katoryja dla kaho z nazvanych punktaŭ važniejšyja. Vyražniej zato-je pradstaŭlajecca niekarysnaść zahranicznych stu-dyjaŭ z nastupnych pryčyn:

1. zahranica vyryvae čaŭavieka z rodnaŭa asiarodździa jakraz tady, kali jon pačynaŭe heta asiarodździa razumieć i pryvučaŭe da asiarodź-dzia svajho, dla našaha studenstva čužoŭa;
2. zahranica pryščaplaŭe biazdošlednamu studenstvu pobač z viedaj i ideaŭy dla našaha narodu susim čužyja;
3. dabrabyt zahranicy časta demoralizuje studenstva ū tym sensie, što jano, pakančaŭšy školy, zamiešt viartacca damoŭ i bracca da pra-cy, kab hetki ž dabrabyt tvaryć na miescy, asta-jecca žyć zahranicaj staŭ;
4. abdziraŭnie kraju z roznich intelihi-en-skich sił spryčyniaŭjecca i mima voli samych lu-dziej pakančaŭšych zahranicznych vyšejšyja školy tym, što volnamu zastasavaŭniu ū kraju šmatja-kich halin viedy. zdabytych zahranicaj staŭ na pieraškodzie abaviazvajučaŭe ū nas siaŭnia pol-skaje zakonadaŭstva (nostryfikacyja dyplomaŭ!)
5. na paznavaŭnie čužoŭy movy i žyćcia na-ahuŭ zahranicaj traciŭca šmat času, siły i zda-roŭja, jakija pry studyjach u kraju moža abiar-nuć na studyjavanie samych pradmetaŭ vybra-naj specyjalnaści;
6. urešcie daŭšejšaje prabyvaŭnie ū ma-ŭdych hadoch zahranicaj moža niazar mieć i toj ad jemny bok, što moładz nahetulki pryvyknie da ūsiakich ahraničaćniaŭ svaich pravoŭ (jak ču-žynca), što pačućcio hramadziaŭskaj „poŭnavar-taści“ byccam atrofirujecca i moładz takaja, viar-nuŭšysia ū kraj nie zaŭsiody traplaŭe naležna adstaŭvać svaje pravy, katoryja tut užo maje.

Hetkich i padobnych faktaŭ moža nara-chavać i bole. Ale i pieraličanych dosyć chiba, kab pierakanacca, što ū siahoŭniašnich varunkach vučeŭnie ū zahranicznych školach dalka nie zaŭ-siady i nie dla kožnaha musieć być dobrym i ka-rysynym. Nia moža na heta napisać niejkaha specyjalnaha receptu. Skazać tolki moža ahuŭam, što ūsiaki chto maje poŭnapraŭnuju maturu i siakuju takuju, prynamsia na počatak, mahčy-maść utrymacca ū škole, toj pieršyja svaje stu-dy, da dyplomu ūklučna, pavinien adbyvać na miascovych vyšejšych školach. Studyjavanie-ž u školach zahranicznych moža być najracyanal-niejšym tady, kali jaho uvažać jak dapaŭnieŭnie studyjaŭ krajovych. Abo praściej kažućy — za hranicu treba jechać nie z maturaj, ale z dyplo-mam. Karyšć z hetaha budzie taja, što moładz naša nia budzie zmušacca adryvacca ad rodnaŭa žyćcia, budzie mieć poŭnavartasnyja dyplomy, paznaŭe zahranicu, studyi svaje adbudzie hlybiej i niazar navat chutčej.

Ad. Klimovič.

Biełaruski student i kra-jaznaŭstva.

Krajaznaŭstvam cikavilacca niatolki siahoŭ-nia, kali paŭstajuć roznyja dzieŭa hetaj meŭy ar-hanizacyi i tavarystvy, ale cikavilisia im i daŭ-niej. Wialiki historyk Tacyt, žviedyvajućy Eŭro-pu, byŭ navat na Biełarusi (u svaich apisaŭniach ūspaminaje Palešsie). Dalej — padarožy Kolum-ba na Zachad, slaŭnaha misjanera jezuity Lafito na Ŭschod, prynosić usiamu światu nieabličaŭ-nyja karyści.

Paznaŭnie svajho rodnaŭa kraju — heta jość światym abaviazkam kožnaha čaŭavieka, a piera-dusim intelihiencia. U nas Biełarusiaŭ — hetaŭe za-daŭnie ū pieršuju čarhu ūskładajecca na naša studenstva, jakoŭe musieć dapaŭniać svaju viedu časta samatuham. Čužaja navuka niezaŭsiody nam ab nas choća havaryć praŭdu. Asabliva halina historyi Biełarusi zusim zaniadbanu ū ču-žych školach, abo falšyva vyśvietlena.

Biełaruski intelihienc, paznaŭšy svoj kraj, zmoža skazać stanoŭčaŭe slova praŭdy sabie i čužyncu. Majućy zapas viedy zmoža papulary-zavać usie tyja bohaćci našaj prošlaści, jakija pakryty pyŭam staradaŭnaści i sučasnaści.

Nadyšli letnija vakacyi — čas najboŭš da-hodny dla vandroŭki — turystyki, jak hrupova, tak i paasobna. Kožny student musieć ūlažyć sabie maršrut i plan pracy na vloscy. Kali nia zmoža byvae u šmat miascach, to pavinien choć dobra zviedać svoj paviet abo niekalki vołašciaŭ.

Wybirajućysia ū takuju padarož, treba ūziać z saboju ū mieru mahčymaści jak najboŭš biełaruskaj nacyjanalnaŭ literatury i razpaŭsiudžyvać jaje na vloscy. U kožnaj vloscy na šlachu van-droŭnym treba zatrymacca dzieŭ-dva: zbližycca da ludziej, pahavaryć z imi, raspytać ab žyćci narodna-biełaruskim, palityčnym, kurtynym i hra-madzkim. Umieru mahčymaści, kali isnujuć jaki-ja biełaruskija arhanizacyi — pračytać tam lekcyju z haliny biełaruskaj kulture: literatury, historyi, hieohrafi i t. p.

Treba takža dašledavać ekanamižny stan vloski: zapisać, skolki nasielnictva ū dadzienaj vloscy, mužčyn i kabiet, skolki žlamli ahuŭam u celaj vloscy, lik biezziamielnych i maŭlaziamiel-nych, sieradniakoŭ i zamažniejšych. Jakoŭe zbož-ža siejuć, jaki system abšarny, čym nasielnictva zajmajecca aprača ziemlerobstva. Jaki skład na-cyjanalny vloski, vieravyznaŭnie, šviedamaść na-cyjanalnaŭa. Dzie boŭšaja šviedamaść — siarod pravaslaŭnych ci katalikoŭ. Relihijsnaść ci hlybo-ka zakaranieŭšysia, jakija adnosiny da ducha-vienstva, uradoŭcaŭ, asadnikaŭ polskich?

Jakija historyčnyja pamiatki znachodziacca na abšarach dadzienaj vloski, (kurhany, valatoŭ-ki, haradzišćy i inš.). Jakija isnujuć uročyšćy, reki, vaziory, lasy, nazovy ich, jakija z imi zviazanyja narodnyja pahavorki — lehendy.

Zapisyvać narodnych lekaraŭ (šaptunoŭ, ča-raŭnikoŭ). Kali jość fatahraficzny aparat, to fatah-ravać usio, što jość charakternaje dla biełarus-kaj vloski. Dla metaŭ etnohraficznych. hieohrefič-nych i antropohičnych varta fatahrafavać typau biełaruskich u ich štodziennaj i šviatočnaj vopratcy.

Karyšć dla hetak pracujučaha nad krajaz-naŭstvam jość taja, što jon praktyčna-namacalna prastudjuje Biełarus, paznaŭe usie prajavy mi-nuščyny i sučasnaści, razšyryć svaje haryzonty na žyćcio praktyčnaje, uzbahacić svaju viedu.

Dalej, hety intelihienc u halinie narodnaŭa ūšviedamleŭnia zrobieć vialikuju rabotu, pašyru-ćy biełaruskaje drukavanaŭe slova, jakoŭe jašče nia ūsiudy, abo ū maŭoj kolkaści pranikla na vlosku.

Nahramadžanyja materyjaŭy krajaznaŭcam i daduć mahčymaść biełaruskim navukovym i kul-turna-prašvietnym ustanovam pavieści pozytyŭ-nuju rabotu ū halinie biełarusaznaŭstva — praz čytaŭnie referataŭ, drukavaŭnie artykuŭaŭ, mana-hrafi jaŭ z hetaj-ža haliny. Ab tych karyšćiach, jakija prynosić krajaznaŭstva, šmat havoryć nia treba; prystupiŭšy da pracy — zaraz pierakana-jemsia ab jaje važnym i nieabchodnym značeŭni.

A dzieŭa hetaha kidaju klič: Biełaruski Studencie, na vlosku, da pracy krajaznaŭčaj.

Student — krajaznaŭca.

Redakcyjnaja Kalehlja „Studenskaj Trybuny“ — u składz'e kal. kal: M. Tatarynovičanka, J. Šutovič i J. Malecki

Sekretaryjat „Stud. Trybuny“ čynny kožnuju niadzielu miž 11—12 hadz. pry vul. Ludvisarskaj 1—19.